

FORDÍTÁSSZTILISZTIKA A NYELVTUDOMÁNYBAN

TRANSLATIONAL STYLISTICS IN LINGUISTICS

CS. JÓNÁS ERZSÉBET¹

A műfordítás az idegennyelvi irodalmi szövegek létezés módja. Az írott kommunikatív beszédcsere sajátos formája, amely egyrészt folyamatként, másrészt e folyamat eredményeként értelmezhető. A fordítással foglalkozó tudomány az ezredfordulón számos új kutatási iránnyal jellemezhető. Nem tudnánk bekapcsolódni a fordításról szóló diskurzusba, ha nem vennénk számba a nyelvtudomány érintkezési pontjait más tudományágakkal is, ha nem használnánk ki az interdiszciplináris megközelítés lehetőségeit olyan tudományágakat segítségül hívva, amilyen a szemiotika, a pragmatika, a funkcionális stilisztika, a kognitív nyelvészet – mindazok az önálló tudományok, amelyek megtermékenyítőleg hatottak a nyelvről és a nyelvhasználatról szóló diskurzusra, és ilyen értelemben a fordításstilisztikára is.

Kulcsszavak: fordítás, szemiotika, pragmatika, stilisztika, kognitív nyelvészet

Translation is the form of existence of literary works written in foreign languages. It is a special form of written communicative acts, which on the one hand, can be interpreted as a process, and on the other hand, as the result of this process. Translational science had developed many new research directions by the turn of the millennium. We could not have a meaningful discussion about translation if we did not consider the contact points between linguistics and other disciplines, and if we did not invoke the help of such interdisciplinary fields as semiotics, pragmatics, functional stylistics and cognitive linguistics. These autonomous disciplines have had an enriching effect on the discussion about languages and the use of languages and in this sense, on translational stylistics, as well.

Keywords: translation, semiotics, pragmatics, stylistics, cognitive linguistics

Bevezetés

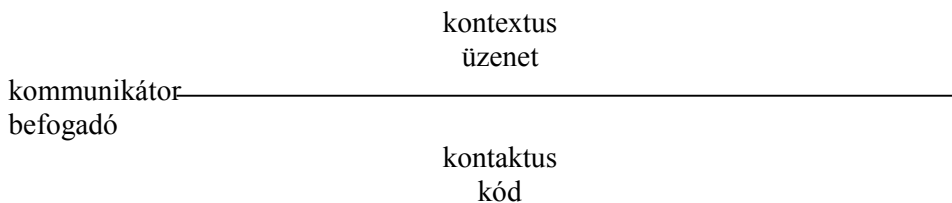
A fordítással foglalkozó tudomány az ezredfordulón számos új kutatási iránnyal jellemezhető (vö. KLAUDY 2007: 33–42). Számos fordításkutató szerint a fordítástudomány két nagy domináns ágra bontható (ALBERT 2011: 9–10). Egyik a traduktológia, a fordításelmélet, a másik a traduktográfia, a fordítás leírása. Ám be kell látnunk, hogy nem tudnánk bekapcsolódni a fordításról szóló diskurzusba, ha nem vennénk számba a nyelvtudomány érintkezési pontjait más tudományágakkal is, ha nem használnánk ki az interdiszciplináris megközelítés lehetőségeit olyan tudományágakat segítségül hívva, amilyen a szemiotika, a pragmatika, a funkcionális stilisztika, a kognitív nyelvészet – mindazok az önálló tudományok, amelyek megtermékenyítőleg

¹ CS. JÓNÁS ERZSÉBET
professor emeritus
Nyíregyházi Főiskola Szlavisztika Intézet és KEKK
4400 Nyíregyháza, Sóstói út 31/b.
jonase@nyf.hu

hatottak a nyelvről s a nyelvhasználatról szóló diskurzusra, s ilyen értelemben a fordításstiliztikára is.

1. A fordítás nyelvsemiotikai modellje

A művészi szöveg, a műfordítás tárgya szemiotikai szempontból másodlagos jelnek tekinthető, minthogy a nyelvi jelek benne egyetlen esztétikai jellé rendeződnek. Ennek a kettős jeltartalomnak az idegen nyelvre történő átültetése nemcsak nyelvismertet igényel, hanem az esztétikai jel összetevőinek a felismerését és a célnyelvre átadni tudását is. Jakobson modellje a szemiotikai és nyelvi elemeket is felsorakoztatva foglalja keretbe a fordításra is érvényes kommunikációs folyamatot. Jakobsont az üzenet jelentése és belső struktúrája foglalkoztatta. Modellje bipoláris felépítésű. Ugyanakkor látjuk már benne a kognitív nyelvészeti dimenziók elemeinek helyét is: kontextus, kontaktus, kód. Bármely fogalmi tartalom interpretációjának megvalósításához Jakobson szerint hat tényezőre van szükség:

A tényezőkhöz egy-egy nyelvi sajátosság tartozik (pl. érzelem, hatás, tényközlés, metanyelvi, poétikai színezet stb.) (vö. RÓKA 2002: 12–32).

A fordítást – de különösen az átváltási műveleteken túl más szabályozók által is meghatározható műfordítást – úgy tekinthetjük, mint műalkotást, mint egy szimbólumokból összeálló szöveget, amely szimbólumokba a befogadó a tartalmat a maga módján helyettesíti be. A többértelműség a művészi alkotás lényegi oldala. Értelmezésen, jelentésen olyan asszociációs és képzetsorokat értünk, melyek ezekhez a szimbólumokhoz kapcsolódnak. A fordítás és a befogadás esetében is művészeti szimbólumok szó szerinti és átvitt értelemben vett „lefordításáról” van szó nyelvi, asszociációs és elvont képzetsorokra. A művészi alkotás és a műfordítás is esztétikai jel (vö. KULCSÁR SZABÓ 2000: 255–286).

Az esztétikai jel mindig a nyelvi normától való eltérést jelenti. Az esztétikai jel nem más, mint utalás a jelentésre, nem pedig a denotátumra. A szimbólum a művészetben mint a jel jelének a jele lép fel. A fordítónak ezt a célnyelvi jelmegfeleltetést kell megtalálnia. A művészet és a műfordítás mind folyamatát, mind eredményességét tekintve ezért tekinthető a szemiotika, a jeltudomány tárgyának.

Az alkotás folyamata a fordításban is nyomon követhető. Amikor a tárgyi (eszmei) valóságot a szerző észleli, receptorként befogadja, a hermeneutika által vizsgált értelmező folyamat első fázisa zajlik le. Bizonyos jelkészlet tartalmat sugall a művésznek. A művész megszervezi azt részben formai szabályok szerint (a normának

megfelelően vagy attól eltérve): eredményül szimbólumok egymásutánját kapja, létrejön a mű. A „műalkotás” egyrészt átkódolási folyamatként, másrészt eredményként, egyetlen elkészült esztétikai jelként értendő. A benne megtalált szimbólumokat a közönség a maga tudattartalmával tölti meg. Ez a tartalom csak részben esik egybe a művész, a befogadó fordító vagy egy másik célnyelvi olvasó összevetést indukáló ismereteivel.

2. A fordításelemzés funkcionális stilisztikai és hermeneutikai megközelítésben

A funkcionális stilisztikának a huszadik század utolsó évtizedeiben kiteljesedett kutatásai a műfordítás-elemzésre is megtermékenyítően hatottak. A fordításstilisztika a funkcionális stilisztika egyik ága. „A funkcionális stilisztika abban különbözik más koncepcióktól, hogy alapja a nyelvi valóság, vagyis figyelembe veszi, sőt közép-pontba állítja a nyelvi-stilisztikai és a nyelven kívüli, ún. extralingvális eszközöknek a mondanivaló kifejezésében, illetőleg az alkotás egészében betöltött igen bonyolult és változatos, sokszor csak nagyon nehezen kihámozható funkcióját, funkcióit” (SZATHMÁRI 2001: 56). A fordításelemzés esetén ez a hatáskifejezést befolyásoló extralingvális rendszer – a célnyelvi valóság, a befogadói horizont, a kulturális emlékezet, a fordítói koncepció – az a terület, amely az átváltási műveleteken túlmenően megkerülhetetlenül jelenlevő komponens (vö. KLAUDY 1997: 89–104).

A fordítás során a fordítóra több norma is hat. Irányíthatja a forrásnyelvi norma, az eredeti mű nyelvi valóságát, az eredeti mű szerzőjének egyéni stílusértékei, az eredeti mű saját kultúrájának stílustulajdonítási rendszerében a kánon szerint elfoglalt helye. Irányíthatja a célnyelvi norma, a kulturális emlékezetben őrzött műfaji, stilisztikai, szerkezeti összehasonításra szolgáló alpminta, a célnyelvi olvasóról alkotott hipotetikus kép, amelynek alapján a fordító az olvasó elvárásai horizontját, reakciójának mikéntjét már kezdettől fogva ösztönösen beépíti a célnyelvi szöveg-változatba. Nem szabad elfeledkeznünk ugyanakkor magának a fordítónak mint szubjektumnak a valóságát, saját neveltetéséből, kulturális, eszmerendszeri, esztétikai ismereteiből következő normájáról sem.

A hermeneutika felfogása szerint a fordításstilisztika, a szövegkritika és a sokszorosíthatóság tevékenységei egy nyelvi-mediális történésen belül mint másodlagos vagy utólagos mozzanatok foghatók fel. Az interpretáció nem választható el az olvasás fenomenológiájától. E fogalomkörben a dinamikus temporalitás azt jelenti, hogy az idő függvényében maga a fordító-olvasó is más és más értelmet tulajdoníthat az eredeti szövegnek. „Éppen az egyszer már megértett uralhatatlansága és lezárhatatlansága kényszeríti ki mintegy a szükségszerű közölhetőséget, amennyiben az interpretáció mint a megértett felnyitása további olvasatokra utalja rá magát és az értelmezettét” (LÖRINCZ 2004: 141). Ez az Eco által megfogalmazott „nyitott mű” fogalmának az alapja, amely az újrafordítások állandó jelenvalóságát indokolja (ECO 1998: 11–26).

Szabó Zoltán a stilisztikai szövegelemzés vizsgálatát szélesebb körre terjeszti ki. A funkcionális stilisztika módszerével megvalósítható a hermeneutika filozófiai

alapjaira épülő *nyelvként (meg)értett irodalom* szövegtani megközelítése (vö. KULCSÁR SZABÓ 2000: 255–269). Az oknyomozó fordításkutatás a két esztétikai jelként értelmezett szöveg, a forrásnyelvi és a célnyelvi korpusz összevetését a következő, Szabó Zoltán által ajánlott pillérekre helyezheti: (1) szépirodalmi szövegek vagy más szövegműfajok elemzése, (2) intertextuális kapcsolataik vizsgálata, (3) a szépírói stílus, a stílusfejlődés tendenciái, (4) a szövegkoherencia rendező elve, nyelvi eszközei, (5) a változások indítékai, (6) a szöveg stílustörténeti, kontrasztív tipológiai feltárása (SZABÓ 1998: 17).

3. A műfordítás pragmatikai aspektusból

A műfordítás az idegennyelvi irodalmi szövegek létezés módja. Összetevőit, a forrásszöveg, a célnyelvi szöveg létrejöttének komponenseit, a szövegértést befolyásoló nyelvi és nyelven kívüli körülményeket külön-külön is elemezhetjük a fordításstiliztika eszközeivel, de mindez funkcióját vizsgálva a nyelvészeti pragmatika oldaláról is megközelíthető. A műfordítás mint esztétikai jel a szemiotika körébe tartozik. A pragmatika a jel és jelhasználó közötti viszonyokra irányítja a figyelmet (vö. MORRIS 2005 [1938]). A fordítások elemzésekor vizsgálhatjuk a forrásnyelvi szöveg írójának nyelvhasználati stratégiáját, narratív technikáját, a szereplők karaktereinek nyelvhasználatát, a meggyőzés grice-i maximáit és az azoktól való eltéréseket stb. Mindezek megkülönböztető jegyeinek a fordítás során megvalósuló átültetése a célnyelvi szöveg oldaláról elvárható és nyomon követhető szemantikai feladat. Vizsgálható a fordító egyéni nyelvhasználata, különösen, ha maga is alkotó író vagy költő. Az egyéni stílusnak a fordítói tevékenységre gyakorolt hatása kimutatható a fordítások szövegkezelésében. Harmadik nagy komponensként elemezhetjük a befogadó olvasó attitűdjét, háttérismereteit, szociokulturális beágyazottságát egy korra, korszakra vagy egy szűkebb nyelvhasználati keretre vetítve. Ezek a fordítás dinamikus entitásának olyan elemei, amelyek a pragmatika nézőpontjából jól megvilágíthatók (vö. NÉMETH 2006: 222–261).

A pragmatikai szemléletmód alkalmazása a fordításra is vonatkozóan általában a nyelvi tevékenység szociokulturális és kognitív feltételeinek egységes keretben történő megközelítésével nemcsak azt teszi hangsúlyossá, hogy a nyelvi tevékenység társadalmi és kulturális, valamint mentális tevékenység is egyben, hanem azt is, hogy a nyelvi tevékenység e kettős természete kölcsönösen feltételezi egymást. A nyelvi tevékenység keretében ugyanis a kommunikáció résztvevői a tapasztalataikról mások számára hozzáférhető (interszubjektív) világrepresentációkat hoznak létre. A világgal kapcsolatos tapasztalatok megosztásával együtt mindazonáltal az is jellemzi a nyelvi interakciókat, hogy személyközi (interperszonális) viszonyokat alakítanak ki és tartanak fenn. A szépirodalmi alkotás ilyen szubjektív világrepresentáció, amelynek közlése, majd más nyelvekre való lefordítása a mindenkor interperszonális kommunikáció része. A forrásnyelvi szöveget a szubjektív modalitás jellemzi (vö. CS. JÓNÁS 2000). A fentiekkel összefüggésben azt is hangsúlyozni kell, hogy ebben a keretben a nyelvhasználat olyan adaptív (alkalmazkodó és alakító) emberi tevé-

kenységként nyer értelmezést, amely a résztvevők különféle kommunikációs igényeinek sikeres kielégítését célozza meg, és magában foglalja a nyelvi potenciálból történő választás és a résztvevők közötti egyezkedés képességét, illetőleg lehetőségét is (vö. TÁTRAI 2011: 25). A fordítás esetében az újrafordítások kényszere hordozza ezt az „egyezkedést”, az újabb fordítások az élő bizonyítékai az adaptív jellegnek, hiszen mind a nyelvhasználat, mind a világlátás tekintetében alkalmazkodnak a befogadói horizonthoz.

4. A fordítás kognitív nyelvészeti vizsgálata. A kognitív jelentésképzés szociokulturális összetevői a fordításban

A fordítás kognitív szempontból nem más, mint alapvetően fogalmi szerkezetek, vagyis konceptusok leképezése egy forrásnyelvi konstrukcióból egy célnyelvi konstrukcióba. Ez a morfoszintaktikai, fonológiai és pragmatikai vonatkozású művelet tartalmazza azokat a kulturológiai mozzanatokat is, amelyek a célnyelvi megértéshez nélkülözhetetlenek (TOLCSVAI NAGY 2010: 153). A fordításstilisztika vizsgálati lehetőségeit a kognitív nyelvészet kutatásai, a befogadásesztétika, a hermeneutika, a holista funkcionális stilisztika, a szövegtan újabb irányba tágítják ki. A világmegismerés folyamatának leképeződése a műfordítás folyamatában többszörösen nyomon követhető, hiszen itt két, sőt három világlátás, kognitív, nyelvi és művészeti világgép találkozik az eredeti mű világában, majd a fordító és a majdani olvasó szövegértelmezésében.

A világlátás a szöveg szintjén a nyelvhasználatban, a stílusban képződik le. „A stílus a szöveg megformáltsága által létrehozott értelem-összetevő, amely a beszélő bizonyos szándékolt vagy nem szándékolt, nem fogalmi és nem denotatív közléselemeit a befogadóban attributív módon valósítja meg” (TOLCSVAI NAGY 2006: 631). A fordításnak ezek között az összetevők között kell az átjárhatóságot megteremtenie annak érdekében, hogy az eredeti szövegértelmezés a befogadó tudatában ha nem is tökéletesen ugyanolyan, de megközelítőleg hasonló attribútumokat, jelentéstudajdonításokat, érzelmi asszociációkat váltson ki.

A stílus összetettsége három tényező hatására jön létre: az egyik a *nyelvi potenciál* (a választáson alapuló stíluslehetőség), a másik a *szociokulturális tényező* (a történeti és kultúraspecifikus behatároltság), s harmadikként a *stílusstruktúra* (a szövegalkotás és szövegértés interaktív folyamatának eredménye). A fordításban az eredeti mű és a befogadónak szánt fordítás közötti temporális dimenzió, az idő és az eltérő szociokulturális tényező kiemelten fontos szerepet kap (vö. TOLCSVAI NAGY 2006: 642–646).

A jelentésképzésben külön ki kell emeltünk a figyelemirányítás, az aspektualitás értékmeghatározó összetevőjét. A figyelem társas irányítása a kommunikáció alapfeltétele. A figyelmi keret az irányítás függvénye. A figyelemirányítás kiemeli, fókuszba helyez domináns elemeket. Egy adott kultúrához tartozó kulturális emlékezet közös kognitív világunk irányított része. Egy-egy eleme önmagában azonos konnotációkat, asszociációkat hív elő, míg más kultúra képviselője számára mindez kö-

zömbös marad. A kiemelt elem a szemantikailag profilált aktuális jelentés (TOLCSVAI NAGY 2010: 32–33). A nézőpont, a figyelem irányításának megvalósulása a fordításban fontos összetevő.

A fordítás célnyelvi reprezentációjának elemzésében elsődlegesen a világ nyelvi képét vizsgáljuk. Az eredeti szöveget, valamint a temporális dimenzióban az eredeti szöveggel diszkurzív viszonyban levő fordítói-befogadói szintet elemezzük, s végül a fordító által feltételezett olvasói horizontot vetjük össze a fordítással mint eredménnyel. Bizonyos stíuselemek előtérbe helyezése vagy háttérben hagyása vajon a szubjektív szövegértelmezés, a korstílus vagy az olvasói elvárás következménye? Elválasztható-e a fordításban a szubjektív világlátás a célnyelvi szociokulturális beágyazottságtól, a sémáktól, keretektől, forgatókönyvektől, amelyek a világ megismerésében és nyelvi leképeződésében a saját kultúránk keretei között mindannyiunk tudatában ott élnek?

E kérdések középpontjában a jelentésképzés kognitív elemei állnak. Az észlelés, a figyelemirányítás, a kategóriákba sorolás, a perspektívaváltás, az előtér-háttér elrendezés, a sémákon alapuló megértés tartozik ide (PETHŐ 2011: 18–30). Ez vezeti befogadói magatartásunkat a világról alkotott mentális képünk kialakulásához, a fogalomalkotáshoz, a konceptualizációhoz, amely a nyelven keresztül kap reprezentációt. A valóság világa, ahogyan egy-egy ember számára létezik, csak az érzékelésben, a tárgyakkal, dolgokkal való viszonyában értelmezhető, s ezt a kivetített valóságot, amit mi magunk töltünk meg jelentéssel, rögzíti a nyelv a fordításban is (vö. KÖVECSESE-BENCZES 2010: 13–23). A fordítás során nemcsak két egyéni, kultúrafüggő világlátás kapcsolódik össze diszkurzív keretben, hanem két nyelvi rendszer, sőt két művészi mintakészlet, láttatási mód is.

Az azonos nyelvet beszélők valóságlátása nyelvi egységekben fixálódik, s a fejlődés meghatározott szakaszában létrehozza a világ nyelvi képét. A világ nyelvi képe nem más, mint a valóságról alkotott fogalmi tér nyelvi jelekkel történő tükrözése, a világ nyelvi tagolása, a tárgyak és jelenségek nyelvi rendszerezése. Az információkat a nyelv legtipikusabban szavakban reprezentálja. A kognitív kép és a nyelvi kép egymás között mint elsődleges és másodlagos, mint mentális és verbális tudattartalom leképeződése jelenik meg. A világ művészi képe az esztétikai jelek segítségével létrehozott, szintén másodlagos, de speciális reprezentáció. A megismerés folyamatában a világról alkotott kognitív kép a legszélesebb, tapasztalaton vagy másoktól szerzett ismereteken alapuló tudásunk. A világ kognitív képe, az arra épülő nyelvi kép s a még szűkebben vett művészi kép egy piramis szintjeiként képzelhető el, amelyben folyamatos az átjárhatóság (vö. MASZLOVA 2007: 76; POPOVA-SZTYERNYIN 2007: 50–57).

Ha ezt a piramist felülről, a megismerés tudati aspektusából nézzük, akkor a tudati szférák középső, centrális magrészenek legmélyén látjuk az entitások jelentésének univerzális nyelvi tudati részét, körülötte a kommunikatív, beleértve az esztétikai tudat nyelven kívüli világát, s a legszélesebb körben a konceptuális tudat, a fogalmi megismerés szféráját. Ez utóbbiban számos olyan érzés, asszociáció, ismeret is megtalálható, amely egyrészt nyelvileg nem megfogalmazható, csak érezhető, vagy ép-

pen alapfogalomként az egyes nyelveket beszélők saját kultúrájának fogalmi keretéből hiányzik. Másképpen szólva azt tapasztaljuk, hogy egy-egy konceptus az idealizált kognitív modellből előhívható, de egy másik kultúrában már ugyanilyen alapszintű kategóriaként esetleg nem szerepel. Ez újabb feladat a fordító számára.

A kognitív nyelvészet a szociokulturális összetevők jelentésképző szerepét emeli ki. A fogalmi világ sokkal szélesebb, mint a nyelvi jelekkel megnevezhető szint. Ezért a nyelvfilozófia álláspontja szerint sem tartható az az elképzelés, hogy minden fogalomnak megvan a maga nyelvi jelölője. Ez az oka az eltérő fordításoknak. Nemcsak fogalmaink mások, hanem ugyanazt a fogalmat két ember akár azonos nyelven is más-más szóval fejezheti ki. Különböző kultúrák, korok, társadalmi, szociális viszonyok másképp látnak és láttatnak. A szöveg szavai által leírt szituáció, saját beleérző képessége, szövegérzékenysége, általános és nyelvi intelligenciája, nyelvtudása, gyakorlata stb. alapján tudja a fordító eldönteni, anyanyelvének melyik szavával fejezi ki a legpontosabban a forrásnyelvben megfogalmazott mondanivalót (vö. ALBERT 2014: 30, KÖVECSES–BENCZES 2010: 13–25, TOLCSVAI NAGY 2013: 313–350).

5. Nyelvtudomány és nyelvhasználat

Az ezredforduló társadalomszociológiai, kulturológiai változásai a nyelvet illetően is kihatással vannak mind a gondolkodásra, mind a gondolatok kifejezőmódjára. Megnőtt az igény az információcserére. A globalizáció a nyelvhasználatra is kihatással van. A népességmozgás, a társadalmi mobilitás hatása a nyelvben is leképeződik. Csökken az írottnyelviség és nő a beszéltnyelviség befolyása. A nyelvi mentalitás módosulásának nyelvhasználati következménye a familiáris, bizalmas stílus felé tendáló beszédmód elterjedése, a társadalomlélektanilag megmagyarázható, lefelé egalizáló kommunikáció növekedése, illetve jellemzően a tekintélytisztelet nyelvi eszközeinek mellőzése. Ezzel egyenesen arányos az irodalmi nyelv tekintélyvesztése (SZATHMÁRI 2015: 172–175).

A huszadik századot lezáró éveket anyanyelvünkben „szókincsváltó évtizednek” lehet nevezni. A legfeltűnőbb és leginkább aggasztó a szóhasználatban a stiláris normák általános fellazulása. Míg a szleng a társadalmi-politikai rétegek beszédében expresszivitásra való törekvést tükröz, a szépirodalomban is felbukkanó obszcén kifejezések használói funkciótlanul sorolják a tabuszavakat. Ez a jelenség a közbeszédben, sőt a politikában és az irodalomban is terjed. Nem a magyar nyelv romlik, hanem a használóinak kommunikatív kompetenciája változik (vö. PÉTER 2005: 39–48).

A műfordítás ilyen megközelítésből is dinamikus entitás, ékes bizonyítéka a nyitott, csak a befogadó által, az ő értelmezésével befejezetté váló, esztétikai egészként funkcionáló irodalmi szöveg létének. Ezért van az, hogy maga a nyelvi elemek összeválogatása, rendezése a fordítás folyamatkategóriájának tekinthető. A variabilitás fontos területe a fordításelemzésnek (vö. KISS–LÖRINCZ 2014: 41–55). Ugyanakkor túlmutat a két nyelv szövegéből felfejthető valóságelemek összevetésén. A variabilitás olyan sokszínű következmény, amely alapvetően meghatározza a befejezett,

publikált fordításproduktum megítélését. „A jó fordítás képessége nemcsak egyéni kérdés, hanem egy nyelv, egy közösség gondolati-érzelmi teherbíró képességének kérdése is” – véli Németh G. Béla (NÉMETH G. 1998: 219).

A fordításstiliztikai elemzések mindegyikéből kiviláglik az a Bahtyintól vett gondolat, mely szerint „a költészet mintegy kifacsarja a nyelvben rejlő összes lehetőséget, a nyelv pedig szinte önmagát múlja felül a költészetben” (PÉTER 2005: 10). A fordításnak mindezt érzékenyen tükröznie, újrateremtenie kell a célnyelvi befogadó számára. Ha tehát akár anyanyelvünket, akár egy idegen nyelvet igazán meg szeretnénk ismerni, érdemes a műfordítások elemzésére nagyobb figyelmet fordítanunk. A műfordítás „örökös kollektív nemzeti küzdelem”, amelynek során „az egymás nyomába lépő fordítók egyre teljesebben teszik tulajdonukká az idegen kincseket” (PÉTER 2005: 180).

Összegzés

A magyar nyelvtudományról szóló, tüzetesen elemző áttekintések kiemelik azt a robbanásszerű differenciálódást, amely a huszadik század második felétől kezdve bekövetkezett, s folytatódik a huszonegyedik században is (vö. KIEFER 2006, SZATHMÁRI 2015). A nyelvtudomány részdiszciplínákra bomlott, s a nagyfokú specializálódás miatt az elméleti keret, az elvi egységesítés területén is változatosságot látunk, a nézőpontok sokszínűségének lehetünk szemtanúi. Az alkalmazott nyelvészet a nyelvleírás olyan témaköreire irányítja a figyelmet, amelyeket számos más, önálló tudomány is vizsgál, így a nyelvészetben határterület. A fordítástudomány ilyen fontos kutatási ág az alkalmazott nyelvészetben belül (KIEFER 2006: 10). Dolgozatunkban a nyelvészet olyan részdiszciplínáit igyekeztünk közelebb hozni egymáshoz, amelyek a fordításstiliztikát, a műfordítások elemzésének funkcionális eszköztárát gazdagítják.

Irodalom

- ALBERT S. 2011. „A fővenyre épített ház” *A fordításelméletek tudomány- és nyelvfilozófiai alapjai*. Budapest: Áron Kiadó.
- ALBERT S. 2014. *Fordítás – nyelv – filozófia*. Budapest: Áron Kiadó.
- CS. JÓNÁS E. 2000. *A színpadi nyelv pragmatikája*. Nyíregyháza: Bessenyei György Könyvkiadó.
- ECO, U. 1998 (1962). *A nyitott mű*. Budapest: Európa Könyvkiadó.
- KIEFER F. (szerk.) 2006. *Magyar Nyelv*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- KLAUDY K. 1997. *Fordítás I.* Budapest: Scholastica.
- KLAUDY K. 2007. *Nyelv és fordítás. Válogatott fordítástudományi tanulmányok*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- KÖVECSÉS Z.–BENCZES R. 2010. *Kognitív nyelvészet*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- KULCSÁR SZABÓ E. 2000. *Irodalom és hermeneutika*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- KISS T.–LÖRINCZ J. 2014. *Alakzatok a modern és későmodern költészetben és műfordításaikban*. Eger: Liceum Kiadó.

- LŐRINCZ Cs. 2004. A „kifejezés nélküli” hermeneutikája. In: FEHÉR M.–KULCSÁR SZABÓ E. (szerk.) *Hermeneutika, esztétika, irodalomelmélet*. Budapest: Osiris Kiadó. 121–146.
- MASZLOVA, V. 2007. *Введение в когнитивную лингвистику*. Москва, Изд. «Флинта», Изд. «Наука».
- MORRIS, C. W. 2005 (1938). A jelemélet megalapozása. In: HORÁNYI Özséb–SZÉPE György (szerk.): *A jel tudománya. Szemiotika*. Budapest: General Press Kiadó. 39–80.
- NÉMETH T. E. 2006. Pragmatika. In: KIEFER F. (főszerk.): *Magyar nyelv*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- NÉMETH G. B. 1998. *Írók, művek, emberek*. Budapest: Krónika Nova Kiadó.
- PÉTER M. 2005. *Nyelv, stílus, költői beszéd. Válogatott tanulmányok*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- PETHŐ J. 2011. *Alakzat és jelentés. Az alakzatok stílus- és jelentésképző szerepe a szövegben*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- ПОРОВА, Z. D.–SZTYERNYIN, I. A. 2007. *Когнитивная лингвистика*. Москва: Восток – Запад.
- RÓKA J. 2002. *Kommunikációtan*. Budapest: Századvég.
- SZABÓ Z. 1998. *A magyar szépirodalmi stílustörténetének fő irányai*. Budapest: Corvina Kiadó.
- SZATHMÁRI I. 2001. *A magyar irodalmi nyelv és stílus kérdései*. Székesfehérvár: Kodolányi János Főiskola.
- SZATHMÁRI I. 2015. *A Magyar Nyelvtudományi Társaság története (1904–2005)*. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság, Tinta Könyvkiadó.
- TÁTRAI Sz. 2011. *Bevezetés a pragmatikába. Funkcionális kognitív megközelítés*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- TOLCSVAI NAGY G. 2006. *Stilisztika*. In: KIEFER F. (főszerk.) *Magyar nyelv*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- TOLCSVAI NAGY G. 2010. *Kognitív szemantika*. Nyitra: Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara.
- TOLCSVAI NAGY G. 2013. *Bevezetés a kognitív nyelvészetbe*. Budapest: Osiris Kiadó.